מנורת המאור — להתרחק מן השוחד

שונאי בצע, שונאי ממון עצמן, כ"ש ממונם של ישראל. ואין מקבלין שוחד, שהשוחד קשה לפני הב"ה, שהוא דומה לערוד שהוא נושך את החבירים, כ"ש להדיוטים. וכתי' (שמות כג, ח) ושוחד לא תקח. אין צריך לומר לזכות את החייב ולחייב את הזכאי, שכבר נאמר (דברים טז, יט) לא תטה משפט, אלא אפי' לזכות את הזכאי ולחייב את החייב, כגון הנותן ידו לדיין לסומכו, והמכסה את רוקו, והמעביר את כיחו, והמביא לו דורון, ואע"פ שלא קבל אותו ממנו. ד"א כי השוחד יעור עיני חכמים, כ"ש לטפשים, ויסלף דברי צדיקים, קל וחומר דברי רשעים. ולמה נקרא שמו שוחד, שעושה שנים חד, הנותנו והמקבלו. ושמת עליהם שרי אלפים, כמה הויין, שש מאות, ושרי מאות כמה הויין, שיתא אלפי. שרי חמשים תריסר אלפי, שרי עשרות שתין אלפין, נמצאו דייני ישראל שבעים אלף ושבת אלפים ושש מאות. ושפטו את העם בכל עת, מלמד שאין ממנין על הצבור אלא בני אדם בטלנים לתורה. וגרסינן בפרק קמא דשבת ר' אמי ור' אסי הוו גרסי ביני עמודי, וכל שעתא ושעתא הוו טפחי אעיברא דדשא, ואמרי, אי איכא דאית ליה דינא ליעול וליתי. ד"א כי השוחד יעור וגו', אומרים על טהור טמא ועל טמא טהור, ויסלף דברי צדיקים, אומרים על אסור מותר ועל מותר אסור. צדק צדק תרדוף, אחר בית דין שהוא יפה, אחר בית דינו של רבן יוחנן בן זכאי ואחר בית דינו של ר' אליעזר.

וגרסי' במסכת שוטה בפרק עגלה ערופה, משרבו בעלי הנאה, נתעוותו הדינין, ונתקלקלו המעשים, ואין כח בעולם. משרבו רואי פנים בדין, בטל לא תכירו פנים, ונפסק לא תגורו מפני איש, ופרקו מהם עול שמים, והמליכו עליהם עול בשר ודם. משרבו לוחשי לחישות בדין, רב חרון האף, ונסתלקה שכינה מישראל, שנא' אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט. משרבו מי שאחרי בצעם לבם הולך, רבו האומרים לרע טוב ולטוב רע, ורבה הוי הוי בעולם. משרבו מטילי מלאי על בעלי בתים, רב השוחד והטיית המשפט, ופסקה הטובה. משבו בעלי מקובלני טובתך, מוחזקני טובתך, רבו איש הישר בעיניו יעשה, גבוהים הושפלו ושפלים הוגבהו, ומלכותא אזלא ומתנוולא. משרבו מקבלי מתנות נתמעטו הימים ונתקצרו השנים, משום שנא' ושונא מתנות יחיה.

וגרסינן במ' כתובות בפ' שני דייני גזילות, אמ' ר' ינאי, בוא וראה כמה סמויות עיניהם של מקבלי שוחד. אדם חש בעיניו נותן ממון לרופא, ספק נתרפא ספק אינו נתרפא, והן נוטלין שוה פרוטה ומסמין עיניהם. ד"א ויסלף דברי צדיקים, אפי' צדיק גמור ונוטל שוחד אינו נפטר מן העולם בלא טירוף דעת. וכל דיין המטה את הדין אינו נפטר מן העולם עד שיחסר מאור עיניו. אמ' רב פפא, לא לידון איניש דינא למאן דסאני ליה ולא למאן דרחים ליה, מאן דרחים ליה לא חזי ליה חובתא, למאן דסני ליה לא חזי ליה זכותא. ת"ר ושוחד לא תקח, אינו אומר אלא שוחד ממון, אלא אפי' שוחד דברים נמי אסור. היכי דמי שוחד דברים, כי היכי דשמואל דקא עבר במעברא, אתא ההוא גברא הבי ליה ידא, לסוף אמ' ליה, דינא אית לי, אמ' ליה, פסילנא לך לדינא. מר עוקבא הווה שדי רוקא קמיה, אתא ההוא גברא כסייה, לסוף אמ' ליה, דינא אית לי, אמ' פסילנא לך לדינא. אמימר הוה יתיב ודאין דינא, פרחה גדפא ויתיב אערישיה, אתא ההוא גברא שדייה מרישיה, לסוף אמ' ליה, דינא אית לי, אמ' ליה פסילנא לך לדינא. ר' ישמעאל בר יוסי הוה רגיל אערישיה דהוה מייתי ליה כנתא דפירי כל מעלי שבתא. ההוא יומא אייתי ליה בחמשה דשבתא. אמ' ליה, מאי האי. אמ' ליה, דינא אית לי, ואמינא בהדי דאתינא, ודאין לי דינא, אייתי ליה למר. אמ' ליה, לא מידן דאינא ולא משקל שקילנא ממך,

אייתי ליה זוגא דרבנן וקא דאינו ליה. בהדי דקא אזיל ואתי, אמ' איבעי טעין הכי ואיבעי טעין הכי. א"ר ישמעאל בר יוסי, אוי להם למקבלי שוחד, ומה אני שלא נטלתי, ואם נטלתי שלי הייתי נוטל, מקבלי שוחד על אחת כמה וכמה.

מעשה ר' ישמעאל בן אלישע אייתי ליה ההוא גברא ראשית הגז. אמ' ליה, מאי האי, לא הוה לך כהן אחר דיהבת ליה. אמ' ליה, דינא אית לי ואמינא בהדי דאתינא אייתי ליה למר. אמ' ליה, לא דאינא לך ולא משקל שקילנא ממך. אייתי ליה זוגא דרבנן וקא דייני ליה. בהדי דקא אזיל ואתי, אמ' איבעי טעין הכי [ואיבעי טעין הכי]. א"ר ישמעאל בן אלישע, אוי להם למקבלי שוחד, ומה אני שלא נטלתי, ואם נטלתי שלי הייתי נוטל כך, מקבלי שוחד על אחת כמה וכמה. רב ענן אייתי ליה ההוא גברא סלתא דגלדני, פי' סל מלא דגים. אמ' ליה, מאי האי. אמ' ליה, דינא אית ליה, ואמינא בהדי דקא אתינא אייתי ליה למר. אמ' ליה, לא מידן דאינא לך ולא משקל שקילנא ממך. אמ' ליה, דינא לא תדון, משקל אמאי לא תשקול, מ"ט מנע לי מר להביא בכורים, דתניא ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים וגו', וכי אלישע אוכל בכורים הוה, אלא לומר לך כל המביא דורון לתלמיד חכם מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב בכורים. אמ' ליה, משקל לא הוה בעינא למשקל, והואיל ואמרת לי, משקל שקילנא, דאין לא דאינא לך. שדריה לקמיה דרב נחמן, ואמ' ליה, אנא ענן פסילנא להההוא גברא לדינא. כי אתא הוה קאים בדינא דיתמי. אמ', הא דפסל ליה הכי קריביה הוא, האי מצות עשה והאי מצות עשה, כבוד תורה עדיף. פסקיה לדינא דיתמי ואחתיה לדינא דההוא גברא. כי חזא בעל דיניה יקרא דעביד ליה, אסתתם טענתיה. רב ענן הוה שכיח אליהו לגביה והוה מתני ליה סדר אליהו. כיון דעבד הכי, אסתלק ולא אתא, עד דיתב בתעניתא ובעי רחמי, ואתה לגביה. כי אתא הוה קא מיבעית ליה בעותי, עבד תיבותא ואנחיה, ויתיב ליה עד דאסיק ליה סדריה. והיינו דאמרי' סדר אליהו רבה וסדר אליהו זוטא. פי' רב ענן היה בא אליהו זכור לטוב אליו והיה שונה עמו סדר מן התלמוד. ואחר שאירע זה המעשה, נסתלק אליהו, ולא בא אליו עד שישב בתענית, ובא אליו והיה מבהילו ואומר לו עשה תשובה. ואחר כך שנה לו סדרו. והסדר שהיה שונה בתחלה נקרא סדר הגדול, והסדר שהיו שונין אחר זה המעשה נקרא סדר הקטן.

וגרסי' במכילתא יתום לא ישפוטו וריב אלמנה לא יבא אליהם. ר' אלעזר אומר, בראשונה היה אדם מת בירושלים והיו ממנין אפוטרופוס על היתומים, והיתה אלמנה תובעת כתובתה אצל היתומים, והם הולכים אצל הדיינין ומוצאין אותם עם האפוטרופוס. וריב אלמנה לא יבא אליהם. א"ר יוחנן, בראשונה היה אדם עולה לדון בירושלם, והיה הדיין אומ' לו, בקע לי שני בקעיות של עצים, מלא לו שתי חביות מים, והיו יציאותיו כלים, והיה יוצא בפחי נפש. והיתה האלמנה פוגעת בו בדרך, ואומרת לו, מה נעשה בדינך, והוא אומר לה כל יציאותיו לא הועילו לו כלום. והיתה אומרת, ומה אם זה, שהוא איש, לא הועילו לו כלום, אני, שאני אלמנה, על אחת כמה וכמה. חוזרת לה. הה"ד וריב אלמנה לא יבא אליהם.

ת"ר בצדק תשפוט עמיתך, הוי דן את חבירך לכף זכות. תאני רב יוסף, בצדק תשפוט עמיתך, עם מי שאתה בתורה ובמצות השתדל לדונו יפה. רב הונא בריה דרב עילואי הוה ליה דינא קמיה דרב נחמן. שלח ליה רב יוסף, הונא חבירנו עמית בתורה ובמצוה הוא. אמ' מאי שלח לי, ליחנופי ליה. הדר אמ' למשרי תגרי תחלה, פי' שידון דינו תחלה, אי נמי לשודא דדייני. דביתהו דרב הונא הוה לה דינא קמיה דרב נחמן. אמ' היכי אעביד, איקום מקמה מסתתמן טעמיה דבעל דינא, לא איקום מקמה אשת חבר היא והרי היא כחבר. אמ' ליה לשמעיה, אפרח בר אווזא ואשדי עילואי.